Pregledni naučni rad
UDK:316.624:316.356.2
DOI:10.7251/ZND2601085R

VRŠNJAČKO NASILJE U ŠKOLSKOM OKRUŽENJU: IZAZOVI I PREVENTIVNE MJERE

Gordana Rajić, dipl. pravnik, Ombudsman za djecu[21]

Andrea Stanković, magistar prava, Ombudsman za djecu[22]

Apstrakt: *Vršnjačko nasilje predstavlja značajan društveni i obrazovni problem koji ima višestruke negativne posljedice na razvoj djece i mladih. Cilj ovog rada je analiza rasprostranjenosti, oblika i percepcije vršnjačkog nasilja među učenicima, kao i identifikovanje efikasnih mjera za njegovu prevenciju. Istraživanje je zasnovano na pregledno-komparativnoj analizi relevantne naučne literature i institucionalnih izvještaja. Rezultati ukazuju da je vršnjačko nasilje prisutno kod značajnog broja učenika, pri čemu dominiraju verbalni i socijalni oblici nasilja, dok su fizičko, digitalno i seksualno nasilje manje zastupljeni, ali i dalje relevantni. Većina učenika iskazuje spremnost da prijavi nasilje, najčešće nastavnicima i stručnim službama škole, iako određeni broj i dalje izbjegava prijavljivanje zbog socijalnih i ličnih razloga. Kao najefikasnije mjere prevencije učenici prepoznaju edukativne aktivnosti, radionice, kao i uključivanje vršnjačkih inicijativa i kampanja. Rad posebno naglašava značaj institucionalnog i multisektorskog pristupa u prevenciji nasilja, uključujući ulogu porodice, škole i šire društvene zajednice. U tom kontekstu, kao jedna od preporučenih mjera izdvaja se i obezbjeđivanje kontinuiteta učenja o zaštiti djece od nasilja kroz integrisani kurikulum, interaktivne metode rada i saradnju sa relevantnim akterima. Zaključno, rezultati ukazuju na potrebu za kontinuiranim unapređenjem preventivnih mehanizama i aktivnijim uključivanjem djece i mladih u kreiranje sigurnog i podsticajnog školskog okruženja.*

Ključne riječi: *vršnjačko nasilje, školsko okruženje, porodica, prevencija.*

UVOD

Nasilje nad i među djecom predstavlja ozbiljno kršenje osnovnih prava djeteta i značajno ugrožava njihov cjelokupan razvoj – socijalni, emocionalni i psihološki. Posljedice nasilja mogu biti višestruke i dugotrajne, manifestujući se kako na individualnom nivou kroz narušeno mentalno zdravlje, smanjene obrazovne ishode i poteškoće u socijalnoj integraciji, tako i na nivou šire društvene zajednice kroz reprodukciju nasilnih obrazaca ponašanja. U tom smislu, prevencija i suzbijanje svih oblika nasilja nad djecom predstavlja ne samo zakonsku obavezu, već i etički i društveni imperativ savremenih društava.

Kao kompleksan i višedimenzionalan fenomen, nasilje nad djecom potrebno je posmatrati u širem društvenom, kulturnom i institucionalnom kontekstu. U najširem smislu, nasilje[23] se definiše kao svaki oblik ponašanja usmjeren prema djetetu koji ima za cilj ili za posljedicu nanošenje fizičkog ili psihičkog bola, uključujući zanemarivanje, zapostavljanje, emocionalno zlostavljanje, kao i različite oblike eksploatacije, uključujući i seksualnu eksploataciju.

[21] gordana.r@djeca.rs.ba

[22] andreastankovic2017@gmail.com

[23] UN Komitet za prava djeteta, Opšti komentar broj:13, tačka 4.

Poseban oblik nasilja predstavlja vršnjačko nasilje, koje se odvija među djecom i mladima, a karakterišu ga tri ključna elementa: neravnoteža moći između učesnika, ponavljanje nasilnog ponašanja i postojanje namjere da se nanese šteta. Ovaj oblik nasilja ima specifične obrasce ispoljavanja i zahtijeva ciljane preventivne i interventne mjere u obrazovnim i širim društvenim okruženjima.

Međunarodni standardi u oblasti zaštite prava djeteta naglašavaju obavezu država da uspostave sveobuhvatne i koordinisane sisteme prevencije nasilja nad djecom[24]. U tom kontekstu, Komitet Ujedinjenih nacija za prava djeteta ističe da efikasna prevencija podrazumijeva razvoj i implementaciju obrazovnih i informativnih programa, jačanje institucionalnih kapaciteta, kao i kontinuiranu edukaciju i obuku stručnjaka i službenih lica koja rade sa djecom i za djecu.

Zadaci osnovnog vaspitanja i obrazovanja definisani su Zakonom o osnovnom vaspitanju i obrazovanju[25], pri čemu se posebno naglašava uspostavljanje principa nulte tolerancije na nasilje, kao i sistematsko razvijanje nenasilnih obrazaca ponašanja kod učenika. U normativnom okviru srednjoškolske ustanove imaju obavezu da obezbijede efikasne mehanizme zaštite učenika od svih oblika nasilja, zlostavljanja, zanemarivanja, diskriminacije i uznemiravanja, u skladu sa relevantnim protokolima za zaštitu djece. U okviru srednjeg obrazovanja izričito su zabranjeni svi oblici nasilnog ponašanja, kao i aktivnosti koje dovode do ugrožavanja, isključivanja ili diskriminacije učenika ili grupa učenika po bilo kom osnovu, u skladu sa važećim zakonodavstvom i međunarodnim konvencijama[26].

Međutim, uprkos značajnoj ulozi vaspitno-obrazovnih institucija u prevenciji nasilja, porodica predstavlja primarni i jedan od najuticajnijih faktora u formiranju obrazaca ponašanja kod djece. Kao prva socijalna sredina u kojoj dijete odrasta, porodica ima ključnu ulogu u oblikovanju njegovih stavova, vrijednosti i očekivanja u interpersonalnim odnosima. U porodičnom okruženju dijete stiče prva iskustva o načinima komunikacije, rješavanju konflikata i uspostavljanju odnosa sa drugima, pri čemu usvaja i modele ponašanja koje kasnije reprodukuje u širem društvenom kontekstu.

U tom smislu, porodica može djelovati kao zaštitni, ali i rizični faktor u razvoju nasilnog ponašanja. Način na koji se u porodici tretiraju konflikti, prisustvo ili odsustvo nasilja, kao i nivo podrške i emocionalne sigurnosti, direktno utiču na razvoj stavova djeteta prema nasilju. Stoga, porodica ima presudnu ulogu u oblikovanju nulte tolerancije prema nasilju ili, suprotno tome, u razvoju njegove implicitne tolerancije, što dodatno naglašava potrebu za sveobuhvatnim pristupom prevenciji nasilja koji uključuje i porodični kontekst.

Olweus (1998) je među prvima utvrdio da roditeljsko vaspitanje i uslovi u kojima dijete odrasta imaju veliku ulogu u razvoju nasilja među djecom. Rizik za razvoj nasilja predstavljaju one porodice u kojima roditelji imaju negativan odnos s djetetom, slabu komunikaciju, odbijaju dijete, ne nadgledaju ga, ne postavljaju granice i ne osiguravaju posljedice za negativna ponašanja djeteta. Osim toga, posebno su rizične porodice koje pokazuju visok stupanj agresivnosti, uključujući nasilje među partnerima, zlostavljanje djeteta, strogu disciplinu koje podstiču nasilje učeći dijete da je nasilno ponašanje normativno. Najvažniji činioci koji podstiču ili štiti djecu od zlostavljanja je kvaliteta porodice i porodičnih odnosa (Ajduković i Pećnik, 1994; Buljan Flander i Ćosić, 2004; Čudina-Obradović i Obradović, 1995; Knezović i Buško, 2007; Kocijan-Hercigonja i Hercigonja-Novković, 2009; Kuterovac-Jagodić i Keresteš, 1997).

[24] Komitet UN za prava djeteta, Opšti komentar br. 13 (2011).
[25] Zakon o osnovnom vaspitanju i obrazovanju, čl.5, st.11

[26] Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanju, čl.7, st.4. i 6.

Metodologija

Rad je zasnovan na pregledno-komparativnoj analizi relevantne naučne literature i institucionalnih izvještaja iz oblasti vršnjačkog nasilja među djecom u školskom kontekstu. Metodološki pristup obuhvatio je sistematsku analizu sekundarnih izvora podataka, sa ciljem identifikovanja dominantnih obrazaca, trendova i izazova u vezi sa pojavom i suzbijanjem vršnjačkog nasilja. U fokusu istraživanja postavljena su četiri ključna istraživačka pitanja: (1) u kojoj mjeri je vršnjačko nasilje prisutno među učenicima, (2) koji su najzastupljeniji oblici nasilja, (3) da li učenici prijavljuju nasilje i kome se obraćaju, te (4) koje mjere učenici percipiraju kao najefikasnije u prevenciji i smanjenju nasilja. Na osnovu komparativne analize prikupljenih nalaza formulisane su u zaključnim razmatranjima preporuke usmjerene ka unapređenju lokalnih institucionalnih mehanizama zaštite djece.

Empirijski uvid dodatno je osnažen analizom podataka iz posebnog izvještaja „Vršnjačko nasilje u vaspitno-obrazovnim ustanovama“, koji je izradila Institucija Ombudsmana za djecu Republike Srpske. Istraživanje je obuhvatilo uzorak od 5.701 učenika prvog do trećeg razreda srednjih škola. Na pitanje „Da li si bio/la žrtva nasilja u školi u toku školovanja?“, 76% ispitanika odgovorilo je negativno, dok je 24% potvrdilo da je bilo izloženo nekom obliku nasilja.

U pogledu vrste nasilja, rezultati ukazuju na dominantnu zastupljenost verbalnog nasilja (60,2%), zatim socijalnog isključivanja (48,9%), fizičkog nasilja (32,3%) i zanemarivanja (28,8%). Nasilje putem interneta zastupljeno je u 21,9% slučajeva, dok je seksualno nasilje prijavljeno u 5,4% odgovora. Ovakva distribucija ukazuje na izraženu dominaciju psiholoških i socijalnih oblika nasilja u odnosu na fizičke oblike.

Kada je riječ o spremnosti učenika da prijave nasilje, 68% ispitanika navodi da bi prijavilo nasilje, dok preostali odgovori ukazuju na određeni stepen suzdržanosti ili alternativnih reakcija: 15% učenika ne bi prijavilo nasilje ukoliko nisu direktno uključeni, 9% bi pokušalo samostalno intervenisati, 5% navodi stav „nisam cinkaroš“, dok 3% ističe da nasilje nikada ne bi prijavilo. Ovi podaci ukazuju na postojanje prepreka u kulturi prijavljivanja nasilja, uključujući socijalne norme i percepciju stigmatizacije.

Analiza odgovora na pitanje kome bi učenici prijavili nasilje pokazuje da najveći broj ispitanika (72%) povjerenje ukazuje nastavnom osoblju (odjeljske starješine, nastavnici, profesori), dok se 43,1% učenika obraća stručnoj službi škole (psiholog, pedagog, socijalni radnik). Roditeljima bi se obratilo 31,6% učenika, dok bi 10,7% povjerilo problem vršnjacima. Samo 3% ispitanika navodi druge aktere, poput školskog policajca ili drugog zaposlenog u školi.

U pogledu mjera za smanjenje vršnjačkog nasilja, učenici najefikasnijim smatraju radionice u organizaciji stručnih službi (36%), dok se po 21% odgovora odnosi na redovne nastavne i vannastavne aktivnosti. Vršnjačke radionice kao oblik intervencije prepoznaje 13% učenika, dok 9% ističe značaj kampanja putem društvenih mreža.

Dobijeni rezultati ukazuju na potrebu za sveobuhvatnim i multidisciplinarnim pristupom prevenciji vršnjačkog nasilja, koji uključuje institucionalne mehanizme, obrazovni sistem, porodicu i širu društvenu zajednicu. Istovremeno, raznovrsnost predloženih mjera od strane učenika ukazuje na njihov potencijal za aktivno učešće u kreiranju preventivnih strategija, kao i na prostor za inovativne pristupe u ovoj oblasti.

Prema podacima Ministarstva unutrašnjih poslova u 2024. godini evidentirana su 74 slučaja vršnjačkog nasilja (više za 21,3%) za koja su policijski službenici nadležnim tužilaštvima podnijeli 23 izvještaja o počinjenim krivičnim djelima, 27 izvještaja o preduzetim mjerama i radnjama, u 13 slučajeva je pokrenut prekršajni postupak i u 11 slučajeva postupak je završen u okviru organa škole. Vršnjačko nasilje je počinilo 96 maloljetnika (više za 4,3%), od kojih su 93,9% muškog pola. Među

maloljetnim počiniocima, 45 su učenici osnovne i 51 srednje škole. Nasilje je izvršeno nad 80 vršnjaka (više za 6,7%), od kojih je 87,5% muškog pola. Među maloljetnim žrtvama, 50 su učenici osnovne i 30 srednje škole. Prilikom vršnjačkog nasilja, tri maloljetnika su zadobila teže, a 53 lakše povrede, pored toga, četiri maloljetnika su pretrpjela psihičku bol, dva maloljetnika su pretrpjela uznemiravanje putem interneta i 20 maloljetnika je pretrpjelo ostale vrste posljedica. U 2024. godini kao posljedica fizičkog nasilja, izvršeno je 29 KD (manje za 14,7%), koja je izvršilo 28 maloljetnika nad 27 svojih vršnjaka. Izvršena su dva KD Teška tjelesna povreda, 17 KD Tjelesna povreda, jedno KD Nasilničko ponašanje, jedno KD Ucjena, jedno KD Iznuda i sedam ostalih KD (https://mup.vladars.rs/novi-panel/uploads/statistike/20250618_154953_aqzce.pdf).

Izvještaj Glavne službe za reviziju javnog sektora Republike Srpske „Prevencija vršnjačkog nasilja u Republici Srpskoj“ ukazuje da u Republici Srpskoj nije uspostavljena jedinstvena funkcionalna baza podataka o vršnjačkom nasilju i provedenim mjerama i aktivnostima prevencije. Nadležne institucije uglavnom raspolažu parcijalnim evidencijama i/ili dokumentacijom u vezi sa slučajevima vršnjačkog nasilja gdje su iste provodile određene aktivnosti. Podaci pokazuju da u strukturi vršnjačkog nasilja po oblicima najveće učešće ima fizičko nasilje, zatim psihičko, dok su elektronsko, seksualno i drugi oblici nasilja manje zastupljeni. U posmatranom periodu karakteristično je povećanje prijava slučajeva vršnjačkog nasilja, kao i porast vršnjačkog nasilja u školi i neposrednom školskom okruženju (https://gsr-rs.org/wp-content/uploads/2023/12/RU005-22_Lat.pdf).

Podaci o evidentiranom vršnjačkom nasilju u školskoj 2022/2023. godini u školama koje su detaljnije ispitivane od strane revizije - struktura vršnjačkog nasilja po oblicima nasilja fizičko 47%, psihičko 35%, socijalno 3%, seksualno 3%, elektronsko 12%.

Način rješavanja slučajeva vršnjačkog nasilja u kontekstu obavještavanja drugih institucija radi nadležnog postupanja prema rezultatima ispitanim od strane revizije ukazuje da se nasilje u najvećem broju slučajeva riješi u školi 67%, u manjem procentu se obavijesti policija 22%, te u najmanjem procentu se obavještava organ starateljstva 11%.

U širem, globalnom kontekstu, podaci nacionalno reprezentativnih istraživanja o rasprostranjenosti nasilja nad djecom u 96 zemalja ukazuju na zabrinjavajuće razmjere ovog fenomena. Procjenjuje se da je, od približno jedne milijarde djece uzrasta od 2 do 17 godina širom svijeta, više od polovine doživjelo neki oblik emocionalnog, fizičkog ili seksualnog nasilja u toku prethodne godine, što dodatno potvrđuje potrebu za sistemskim i koordinisanim odgovorom na svim nivoima (who---inspire_-seven-strategies-for-ending-violence-against-children.pdf).

Sistemske mjere i njihova primjena

Protokol za zaštitu djece od nasilja, zlostavljanja ili zanemarivanja u svom šestom poglavlju propisuje obavezu sistematskog praćenja pojavnih oblika nasilja nad djecom. U tom smislu, predviđeno je da tim za praćenje primjene Protokola, na osnovu podataka dostavljenih od strane nadležnih ministarstava – potpisnika Protokola, vrši objedinjavanje i analizu podataka, te izrađuje godišnji izvještaj o pojavnim oblicima nasilja, zanemarivanja i zlostavljanja djece u Republici Srpskoj. Međutim, ova obaveza, uprkos njenom značaju za kreiranje javnih politika zasnovanih na dokazima, do danas nije u potpunosti realizovana (Protokol za zaštitu djece od nasilja, zlostavljanja ili zanemarivanja, “Službeni glasnik Republike Srpske”, broj 38/24, 47/24, Odluka U-47/24, 30/25, 43/25 3).

U cilju unapređenja sistemskog odgovora na nasilje nad djecom, Republički pedagoški zavod je 2016. godine razvio program „Briga o djeci – zajednička odgovornost i obaveza“, koji podrazumijeva uspostavljanje multisektorskih timova u svim osnovnim i srednjim školama u Republici Srpskoj. Implementaciju programa podržavaju nadležna ministarstva iz oblasti prosvjete, zdravstva, socijalne zaštite, unutrašnjih poslova, kao i uprave i lokalne samouprave. Opšti cilj programa jeste

obezbjeđivanje sigurnog i podsticajnog okruženja za rast i razvoj djece kroz koordinisano i partnersko djelovanje različitih sektora, dok se kao jedan od ključnih specifičnih ciljeva ističe prevencija vršnjačkog nasilja i drugih oblika neprihvatljivog ponašanja djece i mladih. Sastavni dio ovog programa čini Referalni mehanizam podrške djeci u školama, čiji je cilj jačanje vaspitne funkcije škole, unapređenje profesionalnih kapaciteta stručnih saradnika, te podsticanje multisektorske i interdisciplinarne saradnje. Podaci nadležnih institucija ukazuju na trend rasta prijavljenih slučajeva vršnjačkog nasilja u posmatranom periodu. Ovaj porast može se tumačiti dvostruko: kao posljedica stvarnog povećanja incidencije nasilja, ali i kao rezultat unaprijeđenih mehanizama prepoznavanja, prijavljivanja i evidentiranja nasilnih ponašanja u odnosu na raniji period. Prema njihovim podacima u strukturi oblika vršnjačkog nasilja dominira fizičko nasilje, zatim psihičko nasilje i nasilje putem informaciono-komunikacionih tehnologija i društvenih mreža, dok su rjeđe zastupljeni oblici socijalnog i seksualnog nasilja. Najveći broj incidenata zabilježen je u školskom okruženju, uključujući školske prostorije i neposrednu okolinu škole. Takođe, podaci ukazuju da su i počinioci i žrtve vršnjačkog nasilja u najvećem broju slučajeva dječaci, odnosno osobe muškog pola.

U cilju efikasnije prevencije, neophodno je da školski multisektorski timovi svoje djelovanje primarno usmjere na preventivne aktivnosti, a ne isključivo na razmatranje pojedinačnih slučajeva. Njihov fokus treba biti na kontinuiranom planiranju i sprovođenju proaktivnih mjera, kao što su edukativni programi, radionice, interne kampanje, informisanje i savjetodavni rad sa učenicima, nastavnicima i roditeljima. Poseban značaj ima i jačanje međuinstitucionalne saradnje, uključujući umrežavanje škola i multisektorskih timova na nivou jedinica lokalne samouprave, radi razmjene dobrih praksi, iskustava i inovativnih pristupa u prevenciji vršnjačkog nasilja.

U kontekstu unapređenja sistemskih mjera prevencije vršnjačkog nasilja, posebno se izdvaja mogućnost uvođenja nastavnog predmeta iz oblasti bezbjednosne kulture[27] u sistem osnovnog i srednjeg obrazovanja u Republici Srpskoj. Ova mjera predstavlja potencijalno značajan institucionalni odgovor na sve izraženije izazove u oblasti bezbjednosti u školama. Uvođenje ovakvog predmeta smatra se da bi omogućilo sistematsko i kontinuirano obrazovanje učenika o temama kao što su nenasilna komunikacija, prepoznavanje i prevencija različitih oblika nasilja, bezbjedno ponašanje u realnom i digitalnom okruženju, kao i razvoj socijalnih i emocionalnih kompetencija. Time bi se dodatno osnažila preventivna funkcija obrazovnog sistema, kroz integrisanje sadržaja koji direktno doprinose izgradnji kulture nenasilja i međusobnog poštovanja među učenicima. S obzirom na kompleksnost fenomena vršnjačkog nasilja, uvođenje predmeta iz oblasti bezbjednosne kulture može se posmatrati kao jedna od komplementarnih mjera u okviru šireg multisektorskog pristupa, koja ima potencijal da doprinese dugoročnom smanjenju nasilja i unapređenju ukupne bezbjednosti školskog okruženja. Pri tome je od izuzetne važnosti kontinuirano praćenje efikasnosti ove mjere, kao i redovna evaluacija ostvarenih rezultata, kako bi se na osnovu konkretnih pokazatelja moglo procijeniti njeno stvarno djelovanje i, po potrebi, prilagoditi pristupi i aktivnosti u praksi. Iako vršnjački edukatori imaju značajnu ulogu u sistemskim mjerama prevencije vršnjačkog nasilja, njihov puni potencijal u praksi još uvijek nije u dovoljnoj mjeri prepoznat niti iskorišten. Upravo u tome vidimo važan prostor za unapređenje rada u ovoj oblasti. Kao most između učenika i školskih struktura, vršnjački edukatori mogu doprinijeti jačanju kulture nenasilja, otvorenije komunikacije i ranog prepoznavanja rizičnih situacija, ali je neophodno sistemski ih uključiti, adekvatno obučiti i kontinuirano podržavati.

Stoga, kao jedan od pravaca daljeg razvoja preventivnih mjera, posebno se izdvaja potreba za većim prepoznavanjem i integracijom vršnjačkih edukatora u školske i multisektorske aktivnosti, kako bi njihov doprinos postao vidljiviji, strukturiraniji i mjerljiv u praksi.

[27] U Republici Srpskoj je planirano da se od 1. 9. 2023. godine se u 20 osnovnih i 20 srednjih škola eksperimentalno uvede fakultativni predmet „Humanost i bezbjednost“ u završne razrede osnovnih i prve razrede srednjih škola. Predmet se uvodi kao jedna od mjera za sprečavanje vršnjačkog nasilja, nakon masovnih ubistava u beogradskoj školi "Vladislav Ribnikar"

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Zaštita djece i obezbjeđivanje njihovog sigurnog i podsticajnog okruženja predstavlja jedan od temeljnih prioriteta svakog savremenog društva, nezavisno od stepena njegovog ekonomskog razvoja. Posebno u kontekstu vršnjačkog nasilja, jasno je da se radi o složenom društvenom fenomenu koji zahtijeva sistemski, kontinuiran i multidisciplinaran pristup. Rezultati sprovedene komparativne analize ukazuju na niz ključnih izazova u oblasti institucionalnog odgovora na vršnjačko nasilje. Prije svega, evidentan je nedostatak transparentnih i javno dostupnih podataka o rasprostranjenosti, oblicima i intenzitetu nasilja, što značajno otežava strateško planiranje, efikasnu alokaciju resursa i razvoj ciljanih preventivnih mjera. Iako su različite aktivnosti u praksi prisutne, uočava se nedostatak sveobuhvatnog i koordinisanog pristupa zasnovanog na jasno definisanim prioritetima, ciljevima i mjerljivim indikatorima uspješnosti. Nalazi potvrđuju da je vršnjačko nasilje prisutno među značajnim brojem učenika, pri čemu dominiraju verbalni i socijalni oblici nasilja, dok fizičko, digitalno i seksualno nasilje, iako manje zastupljeni, ostaju relevantni. Istovremeno, većina učenika pokazuje spremnost da prijavi nasilje, najčešće se obraćajući nastavnicima i stručnim službama, što ukazuje na određeni nivo institucionalnog povjerenja. Međutim, prisutna je i izražena suzdržanost kod dijela učenika, uslovljena društvenim normama, strahom ili percepcijom stigmatizacije, što dodatno ukazuje na potrebu jačanja kulture prijavljivanja. Kada je riječ o preventivnim mehanizmima, učenici kao najefikasnije prepoznaju edukativne i participativne pristupe, uključujući radionice, nastavne i vannastavne aktivnosti, kao i vršnjačke inicijative. Ovi nalazi potvrđuju značaj aktivnog uključivanja djece i mladih u procese prevencije, kao i potrebu razvoja programa koji podstiču socijalno-emocionalne kompetencije i nenasilnu komunikaciju.

U cilju unapređenja lokalnih institucionalnih mehanizama zaštite djece, neophodno je uspostaviti sistematsko praćenje i evidentiranje slučajeva nasilja kroz jedinstvene baze podataka i redovno izvještavanje. Takođe, potrebno je dodatno osnažiti ulogu školskih multisektorskih timova, unaprijediti međuinstitucionalnu saradnju i razviti dostupne i povjerljive mehanizme prijavljivanja nasilja. Poseban značaj ima razvoj kontinuiranih edukativnih programa za učenike, nastavnike i roditelje, kao i podrška vršnjačkim inicijativama. Kao jedna od važnih sistemskih mjera izdvaja se i uvođenje nastavnih sadržaja iz oblasti bezbjednosne kulture, čija efikasnost zavisi od njihove kontinuirane i integrisane primjene u obrazovnom procesu. Obezbjeđivanje dugoročnih efekata podrazumijeva vertikalnu i horizontalnu integraciju sadržaja, primjenu interaktivnih metoda učenja, kontinuiranu edukaciju nastavnog kadra, kao i uspostavljanje mehanizama za praćenje i evaluaciju ishoda učenja. Dodatno, povezivanje škole sa porodicom i lokalnom zajednicom doprinosi stvaranju šireg okvira podrške i dosljednom prenošenju vrijednosti nenasilja. Odgovornost roditelja, kao i uloga porodice u uspostavljanju i promovisanju principa nulte tolerancije na nasilje, predstavljaju ključne determinante u prevenciji vršnjačkog nasilja i moraju biti jasno prepoznate i operacionalizovane u praksi. Porodica, kao primarna socijalizacijska sredina, ima presudnu ulogu u formiranju vrijednosnih stavova, obrazaca ponašanja i načina rješavanja konflikata kod djece. U tom kontekstu, neophodno je osnaživanje roditeljskih kompetencija kroz edukativne i savjetodavne programe, s ciljem razvijanja nenasilnih modela komunikacije i adekvatnog odgovora na rizična ponašanja. Stoga, efikasne preventivne politike zahtijevaju sistemsko prepoznavanje roditelja kao aktivnih aktera, a ne samo pasivnih posmatrača, uz jasno definisane mehanizme njihove uključenosti i odgovornosti u izgradnji sigurnog i podsticajnog okruženja za djecu.

Zaključno, efikasna prevencija vršnjačkog nasilja zahtijeva koordinisano djelovanje svih relevantnih aktera, kontinuirano unapređenje institucionalnih kapaciteta i aktivno učešće djece i mladih. Samo kroz integrisan i održiv pristup moguće je obezbijediti sigurno okruženje koje podstiče razvoj, dostojanstvo i dobrobit svakog djeteta.

Na kraju, neophodno je obezbijediti kontinuirano praćenje i evaluaciju sprovedenih mjera, kako bi se osigurala njihova efikasnost i prilagođavanje stvarnim potrebama djece i lokalne zajednice.

LITERATURA

Ajduković, M. i Pećnik, E.A. (1994). *Zlostavljanje i zanemarivanje djece u obitelji*. Revija za socijalnu politiku, 3, 269-276.

Buljan Flander, G. i Ćosić, I. (2004). *Nasilje među djecom*. Medix, 52, 90-92.

Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (1995). *Utjecaj bračnog emocionalnog sklada roditelja na školski uspjeh i ponašanje djece*. Društvena istraživanja, 3-4, 627-639.

INSPIRE: seven strategies for ending violence against children. https:who---inspire_-seven-strategies-for-ending-violence-against-children.pdf Preuzeto 03.04.2026.

Knezović, D. i Buško, V. (2007). *Percipirano roditeljsko ponašanje i različiti aspekti agresivnoga ponašanja djece osnovnoškolske dobi.* Odgojne znanosti, 9(1), 91-106.

Kocijan-Hercigonja, D. i Hercigonja-Novković, V. (2009). *Djeca, mladi i nasilje u obitelji*. Medicus, 18(2), 181-184.

Комитет УН за права дјетета, Општи коментар бр. 13 (2011).

Kuterovac-Jagodić, G. i Keresteš, G. (1997). *Perception of parental acceptance-rejection and some personality variables in young adults*. Društvena istraživanja, 30-31, 477- 491.

Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske, Informacija o stanju bezbjednosti u Republici Srpskoj u 2024. godini, https://mup.vladars.rs/novi-panel/uploads/statistike/20250618_154953_aqzce.pdf Preuzeto 03.04.2026.

Olweus, D. (1993). *Bullying at School*. Blackwell Publishing.

Olweus, D. (1998). *Nasilje među djecom u školi: Što znamo i što možemo učiniti*. Zagreb: Školska knjiga

Poseban izvještaj „*Vršnjačko nasilje u vaspitno-obrazovnim ustanovama*“, (2023). Ombudsman za djecu Republike Srpske.

Protokol o zaštiti djece od nasilja, zlostavljanja ili zanemarivanja “Službeni glasnik Republike Srpske”, broj 38/24, 47/24, Odluka U-47/24, 30/25, 43/25

RU 005-22 Izvještaj revizije učinka „Prevencija vršnjačkog nasilja u Republici Srpskoj“ https://gsr-rs.org/wp-content/uploads/2023/12/RU005-22_Lat.pdf Preuzeto 03.04.2026.

Velki T. (2012). *Uloga nekih obiteljskih čimbenika u pojavi nasilja među djecom*, Psihologijske teme 21, 29-60.

Zakon o osnovnom vaspitanju i obrazovanju, “Službeni glasnik Republike Srpske”, broj 81/22, čl.5, st.11

Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanju, “Službeni glasnik Republike Srpske” broj 41/18, Uredba 35/20, 52/20, 55/23, čl.7, st.4. i 6.

PEER VIOLENCE IN THE SCHOOL ENVIRONMENT: CHALLENGES AND PREVENTIVE MEASURES

Abstract: *Peer violence represents a significant social and educational problem with multiple negative consequences for the development of children and youth. The aim of this paper is to analyse the prevalence, forms, and perceptions of peer violence among students, as well as to identify effective measures for its prevention. The research is based on a review-comparative analysis of relevant scientific literature and institutional reports. The results indicate that peer violence is present among a considerable number of students, with verbal and social forms of violence being the most dominant, while physical, digital, and sexual violence are less prevalent but still relevant. Most students express a willingness to report violence, primarily to teachers and school support services; however, a certain number still avoid reporting due to social and personal reasons. As the most effective prevention measures, students identify educational activities, workshops, as well as the inclusion of peer initiatives and campaigns. The paper particularly emphasizes the importance of an institutional and multisectoral approach to violence prevention, including the role of family, school, and the wider community. In this context, one of the recommended measures is ensuring continuity of learning on child protection from violence through an integrated curriculum, interactive teaching methods, and cooperation with relevant stakeholders. In conclusion, the findings highlight the need for continuous improvement of preventive mechanisms and more active involvement of children and youth in creating a safe and supportive school environment.*

Keywords: *peer violence, school environment, family, prevention.*